

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 14 september 1914 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om ersättning till restauratrisen i riksdagshuset för uppkommen förlust å restaurangrörelsen samt om anslag till gratifikation åt de i riksdagshusets matsal och kafé anställda uppapperskor.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 270, hava de av kammaren utsedda ekonomideputerade, herrar *E. Röing*, *G. Odqvist* och *Nils Persson* hemställt, »att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att efter verkställd utredning låta av förslagsanslaget till riksdagskostnader utbetala till restauratrisen å riksdagsrestaurangen dels den förlust, som uppstått å rörelsen under 1914 års riksdagar, dels ock skälig ersättning för hennes arbete under nämnda tid». Motiveringen lyder:

*Motion
II: 270.*

»Enligt oss lämnad uppgift har årets restaurationsrörelse i riksdagshuset tills dato vid 1914 års båda riksdagar gått med förlust. Till vilket belopp denna förlust kan komma att uppgå, är omöjligt att beräkna förrän efter riksdagens slut, men enligt ett approximativt bokslut pr ultimo juni skulle förlusten då ha uppgått till omkring två tusen kronor.

Billigheten torde kräva, då rörelsen i år bedrivits under helt andra förhållanden än förut, att den uppkomna förlusten liksom ock skälig ersättning till restauratrisen för hennes arbete ersättes av riksdagen. Detta bör dock endast betraktas såsom ett undantag, och vilja vi ej underlåta att i detta sammanhang påpeka önskvärdheten av att frågan om restaurationsrörelsens inskränkning upptages till prövning.»

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en likaledes inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 265, däri herrar *C. Lindhagen*, *Jakob Pettersson* och *O. A. Berg* hemställt, »att riksdagen må besluta, att till de i riksdagshusets matsal och kafé under innevarande riksdag anställda uppapperskorna må utbetalas en

*Motion
II: 265.*

skälig gratifikation, samt att det härför erforderliga beloppet, som torde av statsutskottet föreslås, må utgå av anslaget till riksdagskostnader».

Den till stöd för motionen använda motiveringen är av följande lydelse:

»Av olika anledningar har under nu pågående riksdag den i riksdagshuset inrymda restaurangen varit synnerligen litet besökt. På grund härav har ekonomisk förlust tillskyndats bland annat de i restaurangens matsal och kafé anställda uppapperskorna. Dessa, vilka helt äro hänvisade till drickspenningsinkomsterna, lära under denna sommarriksdag icke hava intjänat mer än omkring 2 kronor pr dag. Tidvis, då riksdagens ledamöter i större utsträckning lämnat huvudstaden, har förtjänsten varit ingen. Betydelsen härav torde envar inse, helst om man betänker, att här även är fråga om ett säsongarbete. Under sommarmånaderna är det jämförelsevis lätt att erhålla restaurangplats, medan det, då sommarsäsongen i september är slut, ej annat än rent undantagsvis är möjligt att erhålla anställning över vintern. Synnerliga svårigheter komma säkerligen att i detta avseende yppa sig, särskilt under den kommande vintern. För den skull måste också de uppapperskor, vilka taga sommarplats, beräkna en jämförelsevis hög dagsinkomst, varigenom avläggande av en sparpenning för vintern möjliggöres. I allmänhet lärer en uppapperska under en sommaranställning kunna beräkna en dagsinkomst av omkring 10 kronor. Jämför man härmed de synnerligen små belopp, som uppapperskorna å riksdagsrestaurangen i sommar förtjänat, så inser man vilken prekär situation dessa skola befinna sig i vid riksdagens slut. Det synes för den skull billigt, att en gratifikation beredes dem, vilken knappast lärer böra tillmätas mindre än efter 2 kronor för dag från det anställningen börjat till och med dess avslutande.»

Utskottet har ansett sig böra hos fullmäktige i riksgäldskontoret an hålla om yttrande över motionerna ävensom uppgift ej mindre å de belopp, som jämlikt riksdagens under sistlidna mars fattade beslut utbetalts till restauratrisen samt uppapperskorna i riksdagshusets matsal och kafé, än även efter vilka grunder dessa belopp fastställts.

I anledning härav hava fullmäktige i skrivelse den 24 nästlidna augusti anført bland annat följande:

*Fullmäktige
i riksgäldskontoret.*

»Med anledning härav hava fullmäktige från restauratrisen fröken Ester Hjelm infortrat uppgift rörande den förlust, hon anser sig hava lidit genom restaurationsrörelsen under innevarande år. Hon har på grund härav överlämnat sitt bokslut för tiden till nästlidna juni månads utgång. Dessa räkenskaper utvisa en förlust av 1,986 kronor 23 öre. För uträkning huru stor förlusten varit per månad under innevarande år bör emellertid detta belopp ökas med 500 kronor, som redan blivit ersatta av riksgäldskontoret och i följd därav i fröken Hjelm's räkenskaper avdragits från utgifterna för rörelsen. Om man sålunda antager, att hela förlusten

under förra halvåret 1914 uppgått till 2,486 kronor 23 öre, skulle detta, då restaurangen under samma tid hållits öppen 92 dagar ($15/1—15/3$, $18/5—30/6$ med undantag av pingstdagen och midsommardagen), motsvara en förlustsiffra av omkring 810 kronor pr månad.»

Med överlämnande av ovan omförmälda räkenskaper jämte därtill hörande sammanställning av de tre sista årens resultat av rörelsen hava fullmäktige i förenämnda skrivelse vidare meddelat, att berörda handlingar, så vitt tiden medgivit, granskats av vice värden i riksdagens hus, vilken däröver avgivit ett så lydande memorial:

'Det av riksdagsrestauratrisen fröken Ester Hjelm till herrar fullmäktige överlämnade räkenskapsutdraget per ultimo juni rörande restaurationsrörelsen i riksdagshuset ävensom de jämförande sammandragen rörande rörelsen under riksdagarna 1912 och 1913 hava av undertecknad granskats i formellt hänseende utan anmärkning.

Vice värden
i riksdags-
huset.

Av dessa sammandrag framgår, att *dagskassorna* under riksdagstiden (beräknad till 4 månader) utgjorde i medeltal per månad:

år 1912	kr. 11,935: —
år 1913	» 10,916: —
år 1914 för riksdagstiden intill den 30 juni ...	» 6,277: —.

Medeltal av dagskassorna för mat samt för drycker och cigarrer utgjorde per månad efter samma beräkningsgrunder:

	för mat kronor	för drycker och cigarrer kronor
år 1912	8,764: —	3,171: —
år 1913	8,072: —	2,844: —
år 1914	5,642: —	635: —.

Dagskassorna i medeltal per månad utgöra alltså under 1914 års riksdag för mat 64 proc. och för drycker och cigarrer allenast 20 proc. av dagskassorna i medeltal för år 1912.

Bruttovinsterna å serveringen eller skillnaden mellan dagskassorna och kostnaderna för inköp av mat, drycker och cigarrer utgjorde:

år 1912	kr. 11,660: 27
år 1913	» 8,955: 32
år 1914	» 3,140: 99.

Mot sistnämnda bruttoöverskott å serveringen under 1914 års riksdag balansera avlöningar och omkostnader m. m. å sammanlagt kronor 4,127: 22. Fröken Hjelm har därjämte tillgodoräknat sig en ersättning för sitt arbete efter 250 kronor per månad, dock endast under 4 månader, alltså inalles 1,000 kronor. För vinnande av en exakt överblick över rörelsen borde i sammanställningen hava beräknats gottgörelse till föreståndarinnan för *hela* den tid av året hon kunnat anses ha varit vid rörelsen bunden. Ett belopp, motsvarande den extra ersättning av 500 kronor, som i anledning av riksdagsupplösningen beviljades henne, har emellertid i räkenskapssammandraget avdragits från rörelsekostnaderna. Tages icke hänsyn till denna särskilt beviljade ersättning, skulle den nu uppgivna förlusten under riksdagen år 1914, kronor 1,986: 23, i verkligheten bära ökas med det belopp, som kan anses bära tillkomma restauratrisen för den tid av året, hon förestått rörelsen utöver de 4 månader, för vilka hon beräknat arbete. Vid eventuell utbetalning av ytterligare ersättning, baserad på den sålunda erhållna verkliga förlusten, bör naturligtvis ovannämnda redan utbetalda särskilda gottgörelse frånräknas.

Sedan 1913 års riksdag har restauratrisens personal minskats med allenast tre personer, varav torde framgå, att avlöningar och omkostnader endast undergått en proportionsvis obetydlig minskning.'

Tillika hava fullmäktige överlämnat avskrift av det mellan vice värden i riksdagshuset, å fullmäktiges vägnar, och fröken Hjelm senast upprättade kontraktet; och har avskrift härav bilagts detta utlåtande.

Fullmäktige anföra vidare:

Fullmäktige.

»Av detta kontrakt framgår, att restauratrisen åtnjutit frihet från hyresersättning såväl för de till rörelsen använda lokaler som för en del till bostad för henne själv och personalen använda rum samt kostnadsfritt erhållit bränsle till köket och elektrisk belysning i alla lokaler, ävensom att fullmäktige ej lämnat föreskrifter vare sig rörande omfattningen av rörelsen eller i fråga om de priser, hon ägde betinga sig vid serveringen. Restauratrisen har ägt frihet att ordna restaurangrörelsen så som hon funnit bäst, endast med den inskränkning, att hon ej ägt rätt att sälja spritdrycker, vin och öl samt att hon i avseende å serveringen haft att rätta sig efter kamrarnas ekonomideputerades föreskrifter och tillsägelser. Under sådana förhållanden hava fullmäktige ej haft anledning att låta utöva något överinseende, huruvida anordningarna varit ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande och kunna alltså ej göra något uttalande därom.

Beträffande de i restaurangen anställda uppapperskorna har fröken Hjelm på förfrågan meddelat, att hon icke tilltror sig kunna med anspråk

på tillförlitlighet uppgiva den inkomst, de under riksdagen haft av drickspenningar. Fullmäktige hava emellertid genom vice värden sökt erhålla upplysningar om restaurangpersonalens ifrågavarande inkomst och få åberopa ett av honom därom avgivet memorial av nedanstående lydelse:

'På herrar fullmäktiges uppdrag har undertecknad genom samtal med *Vice värden*, riksdagsrestaurangens föreståndarinna och uppasserskepersonal sökt inhämta upplysningar rörande storleken av de inkomster, som i form av drickspenningar under nuvarande riksdag plägat komma sistnämnda personal tillgodo. Då emellertid denna personal icke synes bokföra sina inkomster, och denna undersökning måst grunda sig uteslutande å de muntliga uppgifter, som av personalen stått att erhålla, ha allenast nedanstående, mera allmänna upplysningar kunnat vinnas.

Inkomsten av drickspenningar är för personalen i matsalen synnerligen ojämn. Dels växlar antalet besökande på grund av riksdagsledamöters resor, på grund av uppehåll i riksdagsarbetet o. s. v.; dels inverkar även årstiden; sommarmånaderna ha visat sig mindre givande än riksdagens ordinarie arbetsmånader; vidare ha uppasserskor vid fönsterbord i regel bättre inkomst än personalen vid bord i matsalens inre; plenidagar kunna vara relativt givande, under det att helgdagsaftnar och särskilt sön- och helgdagar bereda en mycket låg inkomst; drickspenningarna kunna sålunda växla från 50 öre till 4 eller någon gång 5 kronor per dag. Medelinkomsten anses emellertid otillräcklig, då uppasserskan har relativt kännbara kostnader för kläder och av restauratrisen icke åtnjuter annan avlöningsförmån än fri kost.

Kaféuppasserskan synes i avseende å inkomst genom drickspenningar vara gynnsammare ställd än personalen i matsalen; däremot torde uppasserskan i vaktmästarnas serveringsrum vara rätt illa lottad i ifrågavarande hänseende.

Uppasserskornas antal utgör:

i matsalen 7, i kafélokalen 1, i första kammarens buffé 1 samt i vaktmästarnas lokal 1 eller inalles tio.

Inflytande drickspenningar fördelas icke mellan samtliga uppasserskor utan var och en får behålla vad hon emottagit.

Av det anförda torde framgå, att det i herr Lindhagens motion angivna beloppet av intjänta drickspenningar i medeltal per dag, eller 2 kronor, åtminstone vad beträffar flertalet av personalen, icke lär vara för lågt beräknat.

I sin förenämnda skrivelse anför fullmäktige slutligen följande:

»Vad angår ersättningen till restauratrisen för uppkommen förlust, *Fullmäktige*, vilja fullmäktige i likhet med motionärerna framhålla, att därest riksdagen beslutar att sådan ersättning skall utgå, detta bör betraktas såsom ett

undantag, som ej vidare bör förekomma. Det synes därför nödvändigt att, till undvikande av förluster för restauranginnehavaren, rörelsen väsentligen inskränkes, något som enligt fullmäktiges mening bör ske redan under nästkommande riksdag. Det synes fullmäktige under nuvarande omständigheter lämpligt och även för behovet tillfredsställande, om rörelsen komme att omfatta vanlig kaféerörelse samt servering av enklare rätter till frukost och, då plenum hålles, även till aftonen.

Enligt vad framgår av en till bankoutskottet denna dag överlämnad förteckning å de i riksdagens tjänst anställda personer, som av fullmäktige enligt riksdagens bemyndigande tillerkänts ersättning för ekonomisk förlust i anledning av 1914 års första riksdags upplösning, har restauratrisen erhållit en gottgörelse av 500 kronor samt var och en av restaurangpersonalen inalles 24 personer, ett belopp av 100 kronor. Vid behandling av frågan om berörda ersättning syntes det fullmäktige omöjligt eller åtminstone synnerligen vanskligt att söka uträna, huru stor förlust var och en enligt riksdagens beslut till ersättning berättigad person komme att lida genom riksdagens upplösning, och fullmäktige ansågo under sådana förhållanden den enda utvägen vara den, att ifrågavarande personer uppdelades i vissa grupper, och att alla som tillhörde samma grupp skulle erhålla lika ersättning. Vid jämförelse med vad fullmäktige funno skäligt tilldela övriga grupper av ersättningsberättigade, ansågs ovannämnda belopp 100 kronor utgöra en tillfredsställande gottgörelse till restaurangpersonalen för dess förluster.»

Utskottet.

Av den i ärendet åstadkomna utredningen framgår, att den inom riksdagshuset bedrivna restaurationsrörelsen under innevarande års två riksdagar gått med förlust. Då detta ogynnsamma resultat uppstått till följd av förhållanden, som delvis ej kunnat förutses eller förebyggas, finner utskottet i likhet med motionärerna billigheten fordra, att den förlust, som uppkommer å rörelsen, av riksdagen gottgöres restauratrisen. Det lär emellertid icke vara möjligt att redan nu, innan riksdagen avslutats och rörelsen upphört, fastslå det belopp, vartill förlusten uppgått. Under sådana förhållanden har utskottet ansett sig böra föreslå, att fullmäktige i riksgäldskontoret måtte bemyndigas att, sedan fullständigt bokslut för rörelsen uppgjorts och vederbörligen granskats, till restauratrisen utbetala det belopp, vartill den verkliga förlusten visar sig hava uppgått. Det till henne redan utbetalta beloppet, 500 kronor, torde därvid böra avräknas. Fullmäktige synas i sammanhang härmed jämväl böra erhålla bemyndigande att lämna restauratrisen gottgörelse för hennes arbete, i vilket avseende utskottet finner skäligt föreslå ett belopp av 600 kronor i ett för allt.

Beträffande härefter frågan om gratifikationer åt de å restaurangen anställda uppapperskorna anser utskottet likaledes billighetsskäl tala för, att någon gottgörelse beredes dem för den ekonomiska förlust, de på grund av antydda ogynnsamma förhållanden lidit under den nu pågående riksdagen. I detta avseende har utskottet funnit sig böra föreslå, att riksgäldsfullmäktige måtte bemyndigas att efter prövning av vad som må anses skäligen böra tillkomma en var av ifrågavarande uppapperskor till dem utbetala ett sammanlagt belopp av 1,000 kronor.

Samtliga ifrågavarande ersättningsbelopp synas böra anvisas att utgå av förslagsanslaget till riksdagskostnader.

Utskottet, som slutligen anser sig böra frambålla angelägenheten av, att restaurationsrörelsen inom riksdagshuset för framtiden förändras i sådant syfte, att ekonomisk förlust undviks, får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motio-
ner, må uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret
att låta av förslagsanslaget till riksdagskostnader utbe-
tala *dels* till restauratrisen ej mindre gottgörelse för
den förlust, som enligt vederbörligen granskat bokslut
uppkommit å rörelsen, än även därutöver ersättning
för hennes eget arbete med 600 kronor, *dels ock* till
de inom restaurangen anställda uppapperskorna gratifika-
tioner med tillhopa 1,000 kronor.

Stockholm den 14 september 1914.

På bankoutskottets vägnar:

HJALMAR WIJK.

Vid detta ärendes behandling inom utskottet hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Larsson, Hedenstierna, Trapp, Hallin, Gustafsson*
och *Gelotte*;
av andra kammaren: herrar *Vahlquist, Kristensson, Söderberg* i Hobborn,
Berg i Munksjö, *Edbom, Jonsson* i Gumboda och *Lindvall*.

Reservation

av herr *Söderberg* i *Hobborn*, vilken anført: »Det har synts mig vara synnerligen olämpligt, att riksdagen tar befattning med sådana detaljfrågor, som av riksgäldsfullmäktige böra kunna ordnas. Skulle utanordnande av penningar till sådana ersättningar, som av motionärerna föreslagits, kräva riksdagens bifall, bör, enligt min mening, framställning därom i någon form göras av fullmäktige och hemställer jag på dessa grunder om avslag å motionen»; samt

av herr *Gelotte*, som instämt med herr *Söderberg*.

Avskrift.

Bilaga.

»Som herrar fullmäktige i riksgäldskontoret beslutat antaga fröken *Ester Maria Hjelm* att under nästkommande riksdag ombesörja mathållningen och tillhandahålla förfriskningar i restaurationslokalen inom riksdagens hus, så har härom ingåtts följande kontrakt:

1:o restaurationslokalen med därtill hörande kök, serveringsrum, källare, diskrum, domestikrum och ett rum för restauratrisen jämte till nämnda lokaler hörande möbler och inventarier få av fröken *Hjelm* kostnadsfritt begagnas, med förbindelse för henne att senast åtta dagar efter riksdagens slut väl rengjorda återställa alla åt henne upplåtna rum, möbler och inventarier i samma skick, som de av henne mottagits;

2:o erforderligt bränsle till köket samt lokalernas belysning med elektriskt ljus bekostas av riksgäldskontoret, och åligger det fröken *Hjelm* att tillse, att största sparsamhet iakttages med såväl bränsle som elektrisk belysning;

3:o all utskänkning inom riksdagshuset av spritdrycker, vin och öl är fröken *Hjelm* förbjuden;

4:o jämte det fröken *Hjelm* åligger att servera god och väl lagad mat samt tillhandahålla tillåtna dryckesvaror av nöjaktig beskaffenhet, är hon skyldig i avseende å ej mindre mathållningen än förfriskningarnas servering ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter och tillsägelser, hon erhåller utav dem bland kamrarnas ledamöter, åt vilka de ekonomiska bestyren under riksdagen uppdragits, vid äventyr att fröken *Hjelm* eljest genast kan från vidare tillgodonjutande av detta kontrakt och rättighet till meranämnda restaurationsrörelses fortsatta utövning skiljas;

5:o) för övrigt åligger det fröken Hjelm att i allt som rör lokaler, nas samt möblernas och inventariernas vård m. m. iakttaga de föreskrifter, som meddelas henne av vice värden i riksdagens hus.

Stockholm den 16 september 1913.

För riksgäldskontoret, enligt herrar fullmäktiges uppdrag:

Anders Roswall.

Med detta kontrakt förklarar jag mig nöjd och förbinder mig att noga fullgöra däri meddelade föreskrifter.

Stockholm som ovan.

Ester Hjelm.

Ovanstående kontrakt förlänges att gälla även för andra lagtima riksdagen år 1914.

Stockholm den 8 april 1914.

Anders Roswall,
för riksgäldskontoret, enligt
herrar fullmäktiges uppdrag.

Ester Hjelm.